

Jaarplan 2009

Nationaal onderzoekprogramma

Kennis voor Klimaat

Auteurs:

Monique Slegers, Kees Dorland

Samenstelling:

Kees van Deelen, Peter Driessen, Jantsje van Loon-Steensma,
Kim van Nieuwaal, Fred Ruwe, Aad Sedee, Monique Slegers

Vastgesteld door de Raad van Bestuur,
dd. 3 december 2008

Goedgekeurd door de Raad van Toezicht,
dd. 15 december 2008

Contactinformatie:

Programmabureau Kennis voor Klimaat

Secretariaat:

p/a Universiteit Utrecht

Postbus 80115

3508 TC Utrecht

T +31 30 253 2470

E office@kennisvoorklimaat.nl

Communicatie:

p/a Alterra, Wageningen UR

Postbus 47

6700 AA Wageningen

T +31 317 48 6540

E info@kennisvoorklimaat.nl

Copyright @ 2008

Nationaal Onderzoekprogramma Kennis voor Klimaat (KvK). Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, in geautomatiseerde bestanden opgeslagen en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, geluidsband of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het Nationaal Onderzoekprogramma Kennis voor Klimaat. In overeenstemming met artikel 15a van het Nederlandse auteursrecht is het toegestaan delen van deze publicatie te citeren, daarbij gebruik makend van een duidelijke referentie naar deze publicatie.

Aansprakelijkheid

Hoewel uiterste zorg is besteed aan de inhoud van deze publicatie aanvaarden de Stichting Kennis voor Klimaat, de leden van deze organisatie, de auteurs van deze publicatie en hun organisaties, noch de samenstellers enige aansprakelijkheid voor onvolledigheid, onjuistheid of de gevolgen daarvan. Gebruik van de inhoud van deze publicatie is voor de verantwoordelijkheid van de gebruiker.

Inhoudsopgave

1 Inleiding	5
2 Terugblik op de activiteiten in 2008	7
3 Geplande activiteiten in 2009	11
3.1 Monitoring en evaluatie voorbereidingsfase (tweede beschikking)	11
3.2 Start en uitvoering goedgekeurde projecten eerste tranche	12
3.3 Inhaalronde eerste tranche	12
3.4 Ontwikkeling van visies over regionale adaptatiestrategieën	13
3.5 Onderzoekprogrammering tweede tranche	13
3.6 Ontwikkeling van en besluitvorming over projectvoorstellen tweede tranche	14
3.7 Kennisuitwisseling en kenniscommunicatie	16
3.8 Bestuur en ondersteuning	16
3.9 Toezicht en advies	17
4 Financieel overzicht 2009	19
Bijlage I. Organisatie, taken en verantwoordelijkheden van organisatieonderdelen	21
Bijlage II. Overzicht van de ingediende projectvoorstellen in de eerste tranche	25
Bijlage III. Jaarcyclus planning en control 2009	27
Bijlage IV. Financieel overzicht 2009	29

1 Inleiding

Voor u ligt het jaarplan van het nationaal onderzoekprogramma Kennis voor Klimaat (KvK) voor 2009. Dit jaarplan is de basis voor een voorschotverstrekking door het ministerie van VROM. In het jaarplan worden de activiteiten beschreven die in 2009 plaatsvinden en waarmee een bijdrage wordt geleverd aan het realiseren van het hoofddoel van het onderzoekprogramma.

Het nationaal onderzoekprogramma Kennis voor Klimaat (KvK) richt zich op het ontwikkelen van wetenschappelijke en toegepaste kennis voor een klimaatbestendige inrichting van Nederland en het creëren van een duurzame kennisinfrastructuur voor het omgaan met klimaatverandering. Wageningen Universiteit en Researchcentrum, de Universiteit Utrecht, de Vrije Universiteit Amsterdam, het KNMI, TNO en Deltares hebben voor dit programma de krachten verenigd om samen met andere kennisinstellingen, het bedrijfsleven en de overheid (rijk, provincie gemeenten en waterschappen) de kennis te genereren die nodig is om investeringen in ruimte, infrastructuur en instituties te beoordelen op klimaatbestendigheid en, waar nodig, aan te passen. Het hoofddoel is een bijdrage te leveren aan een tijdige en kosteneffectieve 'climate proofing' van Nederland, mede in een internationale context.

Het onderzoekprogramma is in juli 2007 goedgekeurd door het Nederlandse Kabinet en er is vanuit het Fonds Economische Structuurversterking (FES) een budget van 50 miljoen euro aan toegekend. Dit budget moet via participatie en cofinanciering met nog eens eenzelfde bedrag worden aangevuld.

Het onderzoekprogramma is opgebouwd uit drie onderdelen:

Het ontwikkelen van kennis ten behoeve van regionale adaptatiestrategieën

In Nederland zijn acht kwetsbare gebieden – hotspots genoemd – geselecteerd waarop de aandacht zich in hoofdzaak richt. Deze hotspots zijn: Mainport Schiphol, Haaglanden, Rotterdam, grote rivieren, zuidwestelijke delta, ondiepe meren en veenweidegebieden, droge rurale gebieden en de Waddenzee. Daarnaast richt het programma zich ook op een beperkt aantal internationale hotspots.

Het ontwikkelen van generieke kennis ten behoeve van klimaatadaptatie

Ten behoeve hiervan is de Klimaat Kennis Faciliteit opgericht. De KKF richt zich op algemene vraagstukken die verbonden zijn met klimaatverandering en adaptatie (waaronder modellering, klimaateffectstudies, interventiestrategieën, et cetera). Deze KKF dient zich verder te ontwikkelen tot een duurzame kennisinfrastructuur op het gebied van klimaatverandering.

De uitwisseling van kennis tussen diverse partijen

Een effectieve communicatie tussen kennisleveranciers en kennisgebruikers (op regionale, nationale en internationale schaal) omtrent de adaptatie aan klimaatverandering is essentieel. Daartoe is een Kennis Transfer (KT) opgericht. Deze richt zich op het in behandeling nemen van vragen van derden (front-office functie), het beheren en toegankelijk maken van regionale, nationale en internationale adaptatiekennis, het communiceren over adaptatiekennis (disseminatie en kennisdoorwerking), het onderhouden van een kennisnetwerk en ondersteuning bij de vermarkting van kennis.

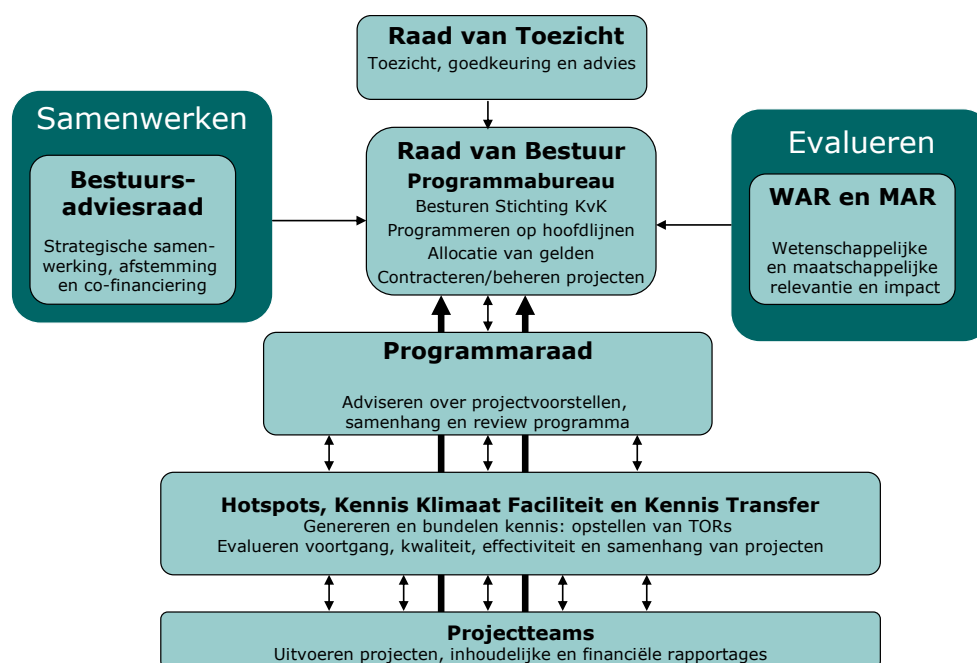
Het jaar 2008 stond in het teken van de organisatorische, administratieve en financiële opbouw en de inhoudelijke voorbereiding. Een korte terugblik op de ontwikkelingen in dat jaar wordt in hoofdstuk 2 gegeven. Het jaar 2009 zal draaien om de programmering van een groot deel van het onderzoek en om de start van onderzoekactiviteiten. De wezenlijke keuzes die in 2009 gemaakt worden over de verdere aanpak van het onderzoekprogramma en de belangrijkste themalijnen daarbinnen, zullen het profiel van KvK gaan bepalen. Het jaar 2009 belooft dan ook een cruciaal jaar te worden: het grootste deel van de onderzoeksprojecten die binnen het KvK-programma gaan lopen, zal in 2009 van start gaan of in dat jaar ontwikkeld en beoordeeld worden. In hoofdstuk 3 worden de geplande activiteiten voor 2009 beschreven. Hoofdstuk 4 geeft ten slotte inzicht in de financiële aspecten die verbonden zijn met deze activiteiten.

2 Terugblik op de activiteiten in 2008

Het jaar 2008 was een dynamisch jaar waarin veel voorbereidende werkzaamheden hebben plaatsgevonden, teneinde het programma te kunnen laten functioneren conform de gestelde doelen.

Begin 2008 is veel tijd besteed aan het opzetten van de Stichting Kennis voor Klimaat. De Stichtingsakte is gepasseerd op 27 februari 2008. Voorts is een start gemaakt met de inrichting van de organisatie (zie Figuur 1). De taken en verantwoordelijkheden van de diverse KvK-organen zijn vastgelegd in een apart document, dat als bijlage 1 bij dit jaarplan is gevoegd. Vanuit het oogpunt van efficiëntie, zowel in organisatorisch als in financieel opzicht, is in de loop van 2008 ervoor gekozen om personele allianties aan te gaan met het onderzoekprogramma Klimaat voor Ruimte. Deze personele unies functioneren tot dusver goed.

Figuur 1: Organisatie van het Nationaal Onderzoekprogramma Kennis voor Klimaat

Het onderzoekprogramma KvK heeft in totaal 50 miljoen euro aan subsidie toegezegd gekregen. De (geplande) fasering van het onderzoekprogramma is weergegeven in Tabel 1. Hieronder wordt de fasering nader toegelicht.

Tabel 1: (Geplande) Fasering van het onderzoekprogramma Kennis voor Klimaat

Fase	Beschikking	Periode	Subsidie budget (miljoen euro)
Kwartiermakersfase/opstartfase	Eerste beschikking	2007-2008	Ca. 1
Vorbereiding uitvoering onderzoekprogramma	Tweede beschikking	2008-2009	Ca. 3
Onderzoekprogrammering	Derde beschikking	2008-2013	Ca. 46
Totaal	Onderzoekprogramma KvK	2007-2013	50

Met de kwartiermakersfase/opstartfase ging bijna een miljoen euro gepaard. Dit bedrag is via een eerste beschikking in 2008 door het ministerie van VROM aan de Stichting Kennis voor Klimaat overgemaakt. In mei 2008 is bij het ministerie van VROM een verzoek voor een tweede

subsidiebeschikking ingediend, ter waarde van ca. 3 miljoen euro. Beoogd werd dit bedrag te besteden aan de voorbereiding van de uitvoering van het programma. De voorbereiding was erop gericht om:

- Processen op te starten, procedures te ontwerpen, uit te werken en af te stemmen;
- Diverse programmaonderdelen en organen binnen KvK samen te stellen en in te richten;
- De onderzoekprogrammering inhoudelijk voor te bereiden.

De voorstellen hiervoor zijn gebundeld in: 'Voorstel Voorbereiding Uitvoering Nationaal Onderzoekprogramma KvK', 28 mei 2008. De voorbereidende activiteiten hebben een looptijd tot uiterlijk 31 maart 2009, maar een aantal activiteiten zijn al in 2008 afgerond.

Naast de organisatorische, administratieve, financiële en personele opbouw van het onderzoekprogramma is in 2008 een start gemaakt met de onderzoekprogrammering. Binnen de voorbereidende fase zijn zogeheten 'state of the art' studies verricht naar natuurwetenschappelijke en sociaalwetenschappelijke kennis over klimaatadaptatie. Ook zijn er diverse olopdebatten (over klimaat en gezondheid, science-policy interface, planologie), workshops (ook door de hotspots) en expertmeetings georganiseerd, die alle hebben bijgedragen aan de onderzoekprogrammering.

In de derde fase, de uitvoeringsfase heeft het onderzoekprogramma KvK ca. 46 miljoen euro subsidie te besteden. Dit bedrag is na goedkeuring vanuit de Europese Commissie vanaf november 2008 daadwerkelijk beschikbaar (staatssteuntoets; brief van de EC van 13 november 2008, C(2008)6937). De Raad van Bestuur KvK heeft reeds in het voorjaar van 2008 besloten om in een eerste tranche 20% van dit subsidiebedrag beschikbaar te stellen voor onderzoek. De programmering van deze eerste tranche was vooral bottom-up, uitgaande van urgente kennisvragen vanuit de hotspots, de KKF en de KT, en had het karakter van een *closed call*. Deze eerste tranche levert een basis voor de ontwikkeling van de onderzoekprogrammering en de adaptatiestrategie van de hotspots. Binnen deze tranche is een systematische kwaliteitstoets ontwikkeld voor ingediende projectvoorstellen die rekening houdt met de wetenschappelijke kwaliteit en de maatschappelijke relevantie van de voorstellen. Eind september 2008 zijn 28 projectvoorstellen ingediend. Voor een overzicht van de ingediende voorstellen wordt verwezen naar het overzicht in bijlage 2. Deze voorstellen zijn beoordeeld door de Commissie Zegveld¹, welke een advies heeft uitgebracht voor elk van de voorstellen. De diverse onderzoekteams hebben begin december een repliek gegeven op het commentaar van de Commissie Zegveld. De onderzoekvoorstellen, het oordeel van de Commissie Zegveld en de repliek van de onderzoekteams zijn op 8 december besproken door de Programmaraad KvK. De Raad van Bestuur (RvB) heeft dit advies van de Programmaraad gebruikt bij de uiteindelijke besluitvorming over de voorstellen. Goedgekeurde projecten zullen in januari 2009 van start gaan.

Aan het eind van 2008 is tevens begonnen met het ontwikkelen van procedurele kaders voor de tweede tranche en een inhaalronde voor de eerste tranche. De inhoudelijke programmering en daadwerkelijke uitvoering zullen in 2009 plaatsvinden (zie hoofdstuk 3).

Een hoogtepunt in 2008 was het congres 'Op weg naar een klimaatbestendige samenleving' in de Doelen te Rotterdam, een gezamenlijk initiatief van Kennis voor Klimaat en Klimaat voor Ruimte. Met circa 500 deelnemers, boeiende Nederlandse en buitenlandse sprekers en interessante workshops en debatten, werden beide onderzoekprogramma's op een uitstekende wijze in de etalage gezet. Er was veel belangstelling van de pers voor het congres. In diverse nationale dagbladen verschenen berichten en interviews met de buitenlandse sprekers. Het NOS Journal zond een korte reportage uit over het congres.

---

¹ De Commissie Zegveld bestaat uit Prof. ing. W.C.L. Zegveld (voorzitter), Mw. H.M.C. Dwarshuis-Van de Beek, Ing. J.M. Geluk, Drs. C.J. Kalden, Ir. J.C. Huis in 't Veld (maatschappelijke reviewers), Dr. A.P.M. Baede, Prof. dr. H.J.P. Eijsackers, Prof. dr. M.J.F. Stive, Prof. mr. W.C.T.F. de Zeeuw (wetenschappelijke reviewers).

3 Geplande activiteiten in 2009

In 2009 zullen de volgende activiteiten plaatsvinden:

1. Monitoring en evaluatie voorbereidingsfase.
2. Start en uitvoering goedgekeurde projecten eerste tranche.
3. Inhaalronde eerste tranche.
4. Ontwikkeling van visies over regionale adaptatiestrategieën.
5. Onderzoekprogrammering tweede tranche.
6. Ontwikkeling van en besluitvorming over projectvoorstellen tweede tranche.
7. Kennis uitwisseling en kennis communicatie.

Tevens zijn de hierop aansluitende activiteiten beschreven van de Raad van Bestuur (RvB), het Programmabureau, en de toezichthoudende en adviserende organen van de Stichting KvK.

3.1 Monitoring en evaluatie voorbereidingsfase (tweede beschikking)

Eind mei 2008 heeft de RvB het 'Voorstel Voorbereiding Uitvoering Nationaal Onderzoekprogramma Kennis voor Klimaat' bij het ministerie van VROM ingediend ter goedkeuring en ter financiering (zie ook hoofdstuk 2). In dit voorstel staat een aantal activiteiten in de vorm van projecten beschreven die erop gericht zijn om het onderzoekveld te verkennen en samenwerkingsverbanden te ontwikkelen. Op grond daarvan kan het onderzoekprogramma zover worden voorbereid, dat na goedkeuring vanuit de EC (i.c. de staatssteuntoets) vervolgens projectvoorstellen kunnen worden ingediend. De projecten/voorstellen (met een totale omvang van miljoen euro 3,1) in de voorbereidende fase zijn op verzoek van de RvB ontwikkeld en bestrijken een periode van ruim één jaar (in principe van 1 maart 2008 - 31 maart 2009).

De RvB vindt het belangrijk dat vanuit het programmabureau zorgvuldig wordt gemonitord of de in de projectvoorstellen afgesproken activiteiten doeltreffend worden uitgevoerd en of de beoogde doelstellingen worden gerealiseerd. De activiteiten zijn er immers op gericht om het onderzoekprogramma na goedkeuring door de EC zo goed mogelijk vorm te geven. De wetenschappelijk coördinatoren zullen deze monitoring uitvoeren eind 2008 tot begin 2009 (onder andere via voortgangsgesprekken met de projectleiders van alle projecten).

Een product of activiteit is naar tevredenheid van de RvB afgerond indien de doelstellingen zijn gerealiseerd en is voldaan aan de gestelde eisen van kwaliteit. Deze eisen verschillen voor de verschillende typen activiteiten/projecten. Voor een aantal van de projecten (bv. voor het afwegingskader of de State of the Art overzichten) zal aan derden worden gevraagd naar hun mening over de resultaten van het project. Voor elke activiteit/project wordt op basis van het product en een gesprek een evaluatieformulier ingevuld dat ter goedkeuring aan de RvB wordt voorgelegd. Onderdeel van het evaluatieformulier is een korte zelfevaluatie van de projectleider.

Bij alle projecten/activiteiten wordt in de evaluatie aandacht geschonken aan de volgende vragen:

- Zijn de in het projectvoorstel beoogde doelstellingen daadwerkelijk gerealiseerd?
- Zijn de in het projectvoorstel afgesproken producten daadwerkelijk opgeleverd?
- Zijn de producten volledig? Of had aan bepaalde onderdelen meer aandacht moeten worden besteed?
- Is het project goed verlopen qua tijdsplanning?
- Is de samenwerking binnen het project goed verlopen?
- Zijn er knelpunten opgetreden en zo ja, wat waren de oorzaken daarvoor?
- Heeft de projectleider aanbevelingen of opmerkingen voor de RvB of het programmabureau van Kennis voor Klimaat? Zo ja, welke?
- Is de financiële realisatie conform begroting?
- Wat is de doorwerking van het projectresultaat/product?

Uiteindelijk is ook de vraag relevant of de projecten tezamen de vereiste informatie hebben opgeleverd om de verdere onderzoekprogrammering te kunnen vormgeven.

Tabel 2: Monitoring en evaluatie voorbereidingsfase

Vorbereidingsfase	Maand											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Monitoring												
Evaluatie												
Financiële afronding												

3.2 Start en uitvoering goedgekeurde projecten eerste tranche

De projecten uit de eerste tranche, die eind 2008 zijn goedgekeurd door de RvB, zullen begin 2009 van start gaan. Verreweg het grootste deel van deze voorstellen is afkomstig uit de hotspots. Belangrijke thema's die in deze voorstellen aan bod komen zijn regiospecifieke klimaatveranderingseffecten, waterveiligheid en klimaatbestendige stedelijke ontwikkeling.

Het Programmabureau van de Stichting KvK stelt de subsidieovereenkomsten op welke het bestuur van de Stichting aangaat met alle partners die betrokken zijn bij de projecten. Deze overeenkomsten moeten voor het einde van het eerste kwartaal opgesteld en getekend zijn. Het Programmabureau is verantwoordelijk voor het monitoren van de inhoudelijke en financiële voortgang van lopende projecten. Dit zal in 2009 tweemaal gebeuren. Een klein deel van de projecten heeft een looptijd van minder dan een jaar. Deze projecten zullen eind 2009 geëvalueerd worden. Belangrijke aspecten bij monitoring en evaluatie zijn de in het projectvoorstel gestelde wetenschappelijke en maatschappelijke mijlpalen en de vraag hoe deze projecten bijdragen aan de regionale adaptatiestrategie.

Tabel 3: Start en uitvoering goedgekeurde projecten eerste tranche

	Maand											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Opstellen en tekenen subsidieovereenkomsten												
Uitvoering van projecten												
Inhoudelijke en financiële monitoring / evaluatie van projecten												

3.3 Inhaalronde eerste tranche

De ontwikkeling van projectvoorstellen voor de eerste tranche is onder hoge tijdsdruk gebeurd. Niet alle ideeën konden in onderzoekvoorstellen worden omgezet. Daarom is besloten tot een inhaalronde. Deze procedure stelt de hotspots in de gelegenheid om het voor deze tranche bestemde budget in deze fase volledig te benutten (voor zover dit nog niet het geval was). Het betreft de ontwikkeling van voorstellen die op korte termijn uitgevoerd kunnen worden.

Deze inhaalronde zal zijn beslag krijgen in de eerste helft van 2009. Binnen deze procedure zullen dezelfde stappen worden doorlopen als in de reguliere eerste tranche. De Programmaraad zal de RvB in juli 2009 adviseren over een definitieve toekenning van subsidie voor deze projecten.

Tabel 4: Inhaalprojecten 1e tranche

Inhaalprojecten 1e tranche	Maand											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Ontwikkelen en indienen ToR's												
Advies Programmaraad												
Ontwikkelen en indienen projectvoorstellen												
Review van, advies en besluit over voorstellen												
Opstellen en tekenen van subsidieovereenkomsten												
Start van onderzoek												
Monitoring												

3.4 Ontwikkeling van visies over regionale adaptatiestrategieën

Ieder hotspotteam zal in 2009 een visie ontwikkelen voor zijn hotspot welke de contouren van een regionale adaptatiestrategie (RAS) bepaalt. Deze visie geeft richting aan de toekomstige activiteiten van de hotspot. De onderzoekprojecten welke binnen een hotspot gaan lopen moeten een bijdrage (bouwsteen) gaan leveren aan deze visie over de regionale adaptatiestrategie van de hotspot. In de eerste twee maanden van 2009 zal de RvB een format opstellen dat zal dienen als leidraad voor de hotspotcoördinatoren bij het opstellen van de visie over de regionale adaptatiestrategie. Tot eind september hebben de hotspotcoördinatoren de tijd om een conceptvisie te schrijven, welke zij gaan presenteren tijdens een bijeenkomst met alle hotspots, de RvB en VROM. Op basis van de uitkomsten van deze bijeenkomst zullen in de laatste twee maanden van 2009 definitieve visies vastgesteld worden.

Tabel 5: Ontwikkeling van visies over regionale adaptatiestrategieën

	Maand											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Opstellen format voor ontwikkeling visie RAS	■	■										
Opstellen van concept visie RAS hotspots			■	■	■	■	■	■	■			
Presentatie visies RAS hotspots										■		
Vaststelling visies door hotspots											■	■

3.5 Onderzoekprogrammering tweede tranche

Voor de tweede tranche wordt een subsidiebedrag van ca. 25 miljoen euro beschikbaar gesteld. Er wordt een onderzoekprogramma ontwikkeld dat een gecombineerd vraaggestuurd-aanbodgestuurd karakter heeft en zich richt op grensverleggend onderzoek met betrekking tot klimaatadaptatie. Dit onderzoekprogramma zal tot stand komen door middel van gestructureerd overleg tussen de hotspotcoördinatoren, het KKF-managementteam, de KT-manager, onder regie van de RvB. Door middel van deze aanpak wordt samenhang in de onderzoekprogrammering bewerkstelligd en worden overlap en lacunes in de onderzoekagenda voorkomen. Voor de totstandkoming van het onderzoekprogramma is het nodig om een goed overzicht te hebben van: (a) de vragen vanuit Hotspots; (b) de vragen vanuit de nationale adaptatiestrategie; (c) de mogelijkheden die de onderzoeksgemeenschap ziet om bruikbare kennis te ontwikkelen voor aanpassing aan klimaatverandering. Om dit overzicht te verkrijgen worden in de eerste maanden van 2009 relevante overzichten en achtergronden gemaakt, waarbij de volgende invalshoeken zijn te onderscheiden:

1. De onderzoekagenda's van de hotspots, die bedoeld zijn als basis voor de regionale adaptatiestrategieën (en voor zover niet aan de orde gekomen in de 1^e tranche).
2. Generieke vragen die naar voren komen uit de KKF en de dialoog die de KKF aangaat met de hotspots over hotspotoverstijgende vragen.
3. De vragen die voortkomen uit de verkenningen op natuurwetenschappelijk en maatschappijwetenschappelijk gebied en de expertmeetings die naar aanleiding van deze verkenningen in de komende maanden worden georganiseerd.
4. De vragen die voortkomen uit de verschillende olopdebatten, (een aantal daarvan is onderdeel van 3. hierboven), die hebben plaatsgevonden, waaronder:
  - a. Klimaat in de stad;
  - b. Klimaat en gezondheid;
  - c. Science Policy Interface;
  - d. Klimaatadaptatie en planologie;
  - e. Afwegingskader;
  - f. Scan grote projecten UPR/NR.

5. Vragen die langs andere wegen op ons afkomen, zoals:

- (a) Vragen die via KT en de communicatieprojecten van KvR tot ons komen.
- (b) Vragen die door stuurgroep ARK worden geagendeerd en vragen die naar voren komen vanuit de nationale adaptatiestrategie.
- (c) De 'white paper' die wordt opgesteld naar aanleiding van het advies van de Deltacommissie. Deze onderzoekagenda wordt opgesteld door de in KvK participerende kennisinstellingen.
- (d) Vragen die de watersector (KWR en STOWA) heeft geïdentificeerd op het gebied van klimaat en water.

Vervolgens zal de Programmaraad KvK relevante thema's selecteren, nader definiëren en prioriteren. Gedacht wordt aan een aantal van circa 15 thema's. Deze thema's dienen samen de belangrijkste ruimtelijke en infrastructurele facetten te omvatten van noodzakelijke en gewenste (nationale en regionale) klimaatadaptatiestrategieën. De RvB zal daarna het advies van de Programmaraad gebruiken als basis voor haar definitieve besluit over het onderzoekprogramma voor de 2^e tranche. In de periode december 2008 tot en met maart 2009 zullen discussies plaatsvinden tussen de vertegenwoordigers van de hotspots, de KKF, de KT en de RvB om tot een onderzoekprogramma te komen.

De 1^e tranche is via een *bottom-up* en *closed call* benadering tot stand gekomen. Vermoedelijk zullen een 3^e tranche en wellicht ook 4^e tranche voor een belangrijk deel *closed* worden uitgezet, omdat in die fase strategische adviezen moeten worden opgesteld omtrent regionale en nationale klimaatadaptatiestrategieën. De 2^e tranche wil het bestuur daarom in beginsel volledig als een *open call* uitzetten.

Na het besluit over de onderzoekagenda van de 2^e tranche, wordt per thema een ToR opgesteld. Per ToR wordt een schrijfteam geformeerd van vertegenwoordigers van hotspots en aangesloten kennisinstellingen. De ToR bevat een korte omschrijving van het thema, de relevantie voor regionale en/of nationale adaptatiestrategieën, mogelijke disciplinaire of multidisciplinaire invalshoeken en het beschikbare KvK-budget. De ToR's dienen zodanig te zijn opgesteld dat het daaruit voortvloeiende onderzoek als één samenhangend project kan worden uitgevoerd. Dit programma - de bundeling van de ToR's - wordt in mei/juni 2009 als een open call gepubliceerd.

Tabel 6: Onderzoekprogrammering tweede tranche

Programmering tweede tranche	Maand											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Ontwikkelen en selecteren van onderzoekthema's en advies P'raad												
Besluitvorming door RvB												
Ontwikkelen ToR's												
Publiceren open call												

3.6 Ontwikkeling van en besluitvorming over projectvoorstellen tweede tranche

Aan consortia wordt, via een *open call*, gevraagd om een *pre-proposal* in te dienen voor de uitvoering van één of meer van de thematische onderzoeklijnen. De consortia kunnen bestaan uit meerdere onderzoekgroepen en instellingen. Aan elk consortium nemen in elk geval minimaal twee kennisinstellingen deel. De indiening van pre-proposals is open tot 1 september 2009.

De pre-proposals worden vervolgens beoordeeld door een *review committee*. De commissie kan kansrijke aanvragers verzoeken om het voorstel toe te lichten, alvorens tot een beoordeling over te gaan.

Het consortium dat uiteindelijk wordt gekozen als de beste, mag het onderzoekthema vervolgens uitwerken in de vorm van een projectvoorstel. Het betreft vooral meerjarige voorstellen, waarin in veel gevallen aio's en/of post docs een (belangrijk) deel van het onderzoek uitvoeren. Bij de uitwerking van de voorstellen dient nadrukkelijk rekening te worden gehouden met de wensen en belangen van de hotspots. In deze fase dient ook de matching geregeld te worden. De uitwerking van projectvoorstellen is mogelijk tot in elk geval 31 december 2009. Gelet op het feit dat het om grote projectvoorstellen gaat, zal aan de consortia voldoende tijd moeten worden gegeven voor de

ontwikkeling ervan. Sommige consortia zullen wellicht wat sneller zijn dan andere. De procedures zullen in deze fase dan ook wat flexibeler zijn.

Elk projectvoorstel wordt vervolgens gereviewd door internationale wetenschappers. Bij een positief oordeel mag het consortium doorgaan met de uitvoering van het programma. Bij een negatief oordeel bepaalt de RvB of een ingrijpende aanpassing van het voorstel door het consortium mogelijk en haalbaar is. Indien het antwoord daarop negatief is, wordt door de RvB een ander consortium aangezocht voor de uitvoering van het programma. Definitieve besluitvorming over projectvoorstellen kan plaatsvinden vanaf december 2009.

De pre-proposals en onderzoekprogramma's worden *primair* beoordeeld volgens de volgende maatstaven:

- de mate waarin het onderzoekvoorstel aansluit bij de ToR;
- de wetenschappelijke kwaliteit van het voorstel;
- de maatschappelijke en beleidsrelevantie van het voorstel;
- het innovatieve karakter van het voorstel;
- de mate waarin de doorwerking van de kennis naar de regionale en/of nationale kennisgebruikers is geborgd;
- de kwaliteit van het onderzoekconsortium (ook de wijze en mate waarin internationale (top) deskundigheid is opgenomen in het kennisconsortium is hierbij een criterium, vanwege het internationale karakter van klimaatverandering en de internationale ambities van het programma Kennis voor Klimaat).

Bij de uiteindelijke prioritering van pre-proposals en onderzoekvoorstellen kunnen, *secundair*, de volgende aspecten in de overweging worden betrokken:

- de meerwaarde die het onderzoekconsortium biedt in termen van cofinanciering of additionele financiering;
- de mate waarin het onderzoekconsortium bijdraagt aan de structurele opbouw van kennis over klimaatverandering en adaptatie in Nederland (de kennisinfrastructuur).

De precieze procedures en de criteria voor toetsing van pre-proposals en projectvoorstellen worden in de eerste maanden van 2009 uitgewerkt. De Programmaraad zal in alle fasen van de procedure een adviserende rol hebben.

Tabel 7: Ontwikkeling van en besluitvorming over projectvoorstellen tweede tranche

Besluitvorming over tweede tranche	Maand											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Ontwikkeling van pre-proposals												
Review en selectie van pre-proposals												
Uitwerken tot projectvoorstellen												
Internationale review van projectvoorstellen en repliek												
Oordeel Programmaraad en besluitvorming over projectvoorstellen												

3.7 Kennisuitwisseling en kenniscommunicatie

Een goede uitwisseling en communicatie van kennis zal alleen plaats kunnen vinden wanneer er sprake is van een hecht kennisnetwerk en er daarbinnen een goede samenwerking plaatsvindt. De Kennis Transfer (KT) creëert dat kennisnetwerk en bewaakt de condities voor een goed functioneren ervan. De KT zorgt er ook voor dat de kennis uit de hotspots thematisch wordt vertaald om het nationale beleid beter te kunnen ondersteunen. De belangrijkste activiteiten van de KT in 2009 zijn gericht op:

- Het stimuleren van kennisuitwisseling tussen de hotspot teams, de kennisinstituten, het bedrijfsleven en beleidsmakers verbonden aan overheden rondom belangrijke en actuele thema's die van belang zijn voor het klimaatadaptievraagstuk. Gezien de positieve ervaringen van de oploopdebatten georganiseerd tijdens de voorbereidende fase van het onderzoekprogramma, zullen in 2009 meerdere debatten, maar ook diverse workshops worden georganiseerd.
- Het communiceren van en het geven van voorlichting over ontwikkelde kennis door middel van een nieuwsbrief en de website van de Stichting KvK (www.kennisvoorklimaat.nl). Hierdoor wordt ontwikkelde kennis ontsloten voor een brede doelgroep. Goedgekeurde onderzoekvoorstellen en resultaten van onderzoeken zullen via de website en via deelname van onderzoekers aan regionale, nationale en internationale conferenties bekend worden gemaakt.
- Het optreden als intermediair tussen instituten en het onderzoekprogramma zodat kennisvragen kunnen worden uitgewisseld en nieuwe onderzoekinitiatieven kunnen worden ontwikkeld ('front-office').
- Het vertalen van regio-specifieke vragen naar mogelijke onderzoeksvragen.

3.8 Bestuur en ondersteuning

De Raad van Bestuur (RvB) (zie bijlage I voor de algemene taken en verantwoordelijkheden van de RvB) zal in 2009 belangrijke organisatorische en inhoudelijke besluiten nemen welke van invloed zijn op het uiteindelijke profiel van de Stichting. Een belangrijke verantwoordelijkheid van de RvB is de profilering van het onderzoekprogramma. Het is het komende jaar belangrijk dat de organisatie verder ingericht en geoptimaliseerd wordt. Specifieke activiteiten van de RvB in 2009 zijn:

- In overleg met het penvoerend ministerie van VROM zorg dragen voor de definitieve beschikking omtrent de subsidie van 46 miljoen euro.
- Overleg met de Bestuursadviesraad en de Raad van Toezicht over de strategische ontwikkeling van het KvK-programma en de samenhang met de regionale en nationale beleidsagenda's.
- Het verder optimaliseren van een efficiënte bedrijfsvoering door het intensiveren van de reeds bestaande samenwerkingsverbanden met het nationaal onderzoekprogramma Klimaat voor Ruimte, vooral op het niveau van de Programmabureaus.
- Besluitvorming over contouren van regionale adaptatiestrategieën, de programmering en uitvoering van de inhaalronde eerste tranche en de programmering van de tweede tranche.
- Sturing en coördinatie van de onderzoekprogrammering en bewaking van de samenhang.
- Definitieve besluitvorming over internationale hotspots.
- Samenwerking met het onderzoekprogramma's KvR (Klimaat voor Ruimte), LmW (Leven met Water) en Habiforum en afstemming met de doelstellingen van ARK (nationaal programma Adaptatie Ruimte en Klimaat);
- Het formeren van de Wetenschappelijke Adviesraad (WAR) en de Maatschappelijke Adviesraad (MAR). Beide organen zullen eind 2010 een eerste, tussentijdse evaluatie uitvoeren.
- Het aangaan van subsidieovereenkomsten voor goedgekeurde projectvoorstellen eerste tranche (inclusief inhaalronde) en de tweede tranche;
- Rapportage naar en afstemming met het penvoerend ministerie van VROM.
- Het systematisch ontwikkelen van samenwerkingsverbanden, nationaal (zoals bijvoorbeeld met STW, KWR, STOWA, NWO, PBL, ZonMW) en internationaal.

Het Programmabureau van de Stichting KvK is als uitvoerend orgaan belast met het voorbereiden en uitvoeren van besluiten door de RvB en voorts met de ondersteuning van de toekenning van subsidies en de evaluatie daarvan (zie bijlage I voor de taken en verantwoordelijkheden van het Programmabureau). De activiteiten van het Programmabureau zullen zich in 2009 vooral richten op:

- Voorbereiding van de jaarrekening van 2008, het jaarverslag 2008, het jaarplan 2010 (zie Bijlage III).
- Uitvoering van besluiten van de RvB voor wat betreft de inhaalronde eerste tranche en tweede tranche.
- Ondersteuning van de RvB, RvT, de Programmaraad en de KT;
- Het voorbereiden van subsidieovereenkomsten met de onderzoekspartijen van goedgekeurde projectvoorstellen uit de eerste en tweede tranche.
- Monitoring en evaluatie van de goedgekeurde projecten die in 2009 gaan lopen.

De RvB vergadert in 2009 tweemaal per maand en het Programmabureau eens per maand.

3.9 Toezicht en advies

De Programmaraad heeft een belangrijke adviserende rol in de programmering van het onderzoekprogramma, in de subsidieaanvragen en in de voorbereiding van de verschillende evaluaties van het Programma. De Programmaraad komt eens per twee maanden bijeen. Belangrijke en bepalende momenten in 2009 zijn de advisering over:

- De onderzoekprogrammering van de tweede tranche;
- De procedure van de totstandkoming van projectvoorstellen;
  - Goedkeuring van projectvoorstellen uit de inhaalronde eerste tranche en de tweede tranche;
  - Visies op adaptatiestrategieën;
  - Internationale verbanden.

De Raad van Toezicht (RvT) heeft in 2009 een belangrijke rol binnen drie domeinen:

- Planning en verslaglegging aangaande de jaarcyclus van KvK. De RvT geeft goedkeuring aan de jaarrekening 2008, het jaarverslag 2008, en het jaarplan voor 2010 (zie Bijlage III);
- De onderzoekprogrammering van de tweede tranche. De RvT houdt toezicht op en geeft advies over de procedurele en inhoudelijke aspecten hiervan.
- De verdere strategische ontwikkeling en organisatie van het onderzoekprogramma, mede in het licht van externe ontwikkelingen.

De Bestuursadviesraad (BAR) fungeert als een onafhankelijk orgaan en adviseert de RvB over strategische aangelegenheden, zoals de strategische positionering van klimaatadaptatie binnen het overheidsbeleid. In 2009 is binnen de BAR in het bijzonder aandacht voor:

- De advisering over de hoofdlijnen van de onderzoekprogrammering en de aansluiting op de Haagse beleidsagenda in het bijzonder binnen het kennisdomein water, natuur, ruimte en klimaat.
- De samenwerking met en tussen betrokken ministeries, kennisinstellingen en kennisprogramma's en aansluiting op lopende en nieuwe initiatieven die gefinancierd worden door de overheid (o.a. via FES gelden).
- De aansluiting op internationale onderzoekprogramma's, te beginnen in Europees verband.

4 Financieel overzicht 2009

De activiteiten die in 2009 worden uitgevoerd, en die in hoofdstuk 3 zijn beschreven, worden alle projectmatig uitgevoerd. Een overzicht van de projectbudgetten en de verstrekken KvK subsidie (voor de gehele duur van het project en voor 2009) wordt gegeven in Bijlage IV. Op basis van de geprognosticeerde uitgaven in 2009 wordt aan het Ministerie van VROM een voorschot gevraagd van 10,3 miljoen euro.

Hieronder volgt een kort resumé van de verschillende onderdelen.

Eerste tranche en inhaalronde

Het toe te wijzen totale projectbudget voor de onderzoekvoorstellen uit de eerste tranche bedraagt 15,8 miljoen euro. Dit bedrag bestaat voor 10,7 miljoen euro uit 28 al ingediende onderzoekvoorstellen. Via de inhaalronde zal naar schatting nog voor 5,1 miljoen euro aan projecten worden uitgezet.

De in totaal aangevraagde KvK subsidie voor de eerste tranche inclusief inhaalronde wordt geraamd op 8,5 miljoen euro. Het resterende bedrag, 7,3 miljoen euro, wordt door middel van cofinanciering bijeengebracht (46%).

De werkelijke uitgaven die in 2009 zullen worden gedaan ten laste van de KvK subsidie worden geschat op 6,4 miljoen euro.

Visie regionale adaptatiestrategieën

Het toe te wijzen totale projectbudget voor de visieontwikkeling van regionale adaptatiestrategieën wordt geraamd op 1,1 miljoen euro. Hiervan zal de helft (0,55 miljoen euro) ten laste van de KvK subsidie worden gebracht. De andere helft wordt door middel van cofinanciering bijeengebracht.

De werkelijke uitgaven die in 2009 zullen worden gedaan ten laste van de KvK subsidie worden geschat op 0,55 miljoen euro.

Tweede tranche

In de tweede helft van 2009 zal een begin worden gemaakt met het uitzetten van subsidie overeenkomsten voor de tweede tranche.

Naar verwachting zullen deze projecten een totaal budget omvatten van 4,1 miljoen euro, waarvan 2,4 miljoen aan KvK subsidie en 1,7 miljoen euro cofinanciering.

De werkelijke uitgaven die in 2009 zullen worden gedaan ten laste van de KvK subsidie worden geschat op 1,8 miljoen euro.

Kosten organisatie

Het totale projectbudget voor besturing en ondersteuning wordt 2009 geraamd op 1,6 miljoen euro. Voor deze kosten vindt geen cofinanciering plaats, zodat dit gehele bedrag ten laste komt van de KvK subsidie.

De werkelijke uitgaven die in 2009 zullen worden gedaan ten laste van de KvK subsidie worden geschat op 1,6 miljoen euro.

Totale investering 2009

De totale omvang van de toe te wijzen projectbudgetten in 2009 wordt geraamd op 22,5 miljoen euro. Hiervan komt ca. 13 miljoen euro ten laste van de KvK subsidie. 9,5 miljoen euro wordt door partijen als cofinanciering bijeengebracht (42%).

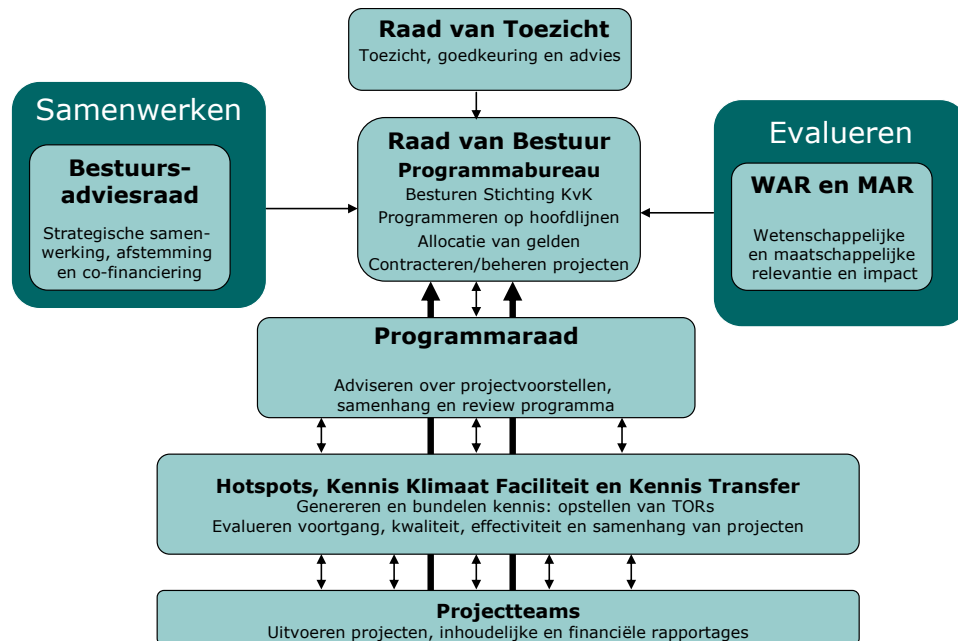
De werkelijke uitgaven die in 2009 worden gedaan ten laste van de KvK subsidie worden geschat op 10,3 miljoen euro.

Bijlage I. Organisatie, taken en verantwoordelijkheden van organisatieonderdelen

Wageningen Universiteit en Researchcentrum en de Universiteit Utrecht hebben gezamenlijk de Stichting Kennis voor Klimaat opgericht, die tot doel heeft het publiek beschikbaar krijgen van wetenschappelijk gefundeerde en vanuit de maatschappelijke praktijk gevoede kennis voor klimaat en daaraan gerelateerde thema's als ruimte, infrastructuur en duurzaamheid.

Samen met de andere initiatiefnemers van het Kennis voor Klimaat programma - de Vrije Universiteit, KNMI, TNO en Deltares - hebben zij een overeenkomst gesloten om het programma wetenschappelijk uit te voeren. Het programma wordt deels gefinancierd uit de aardgasbaten (50 miljoen euro FES middelen). De stichting heeft de volgende structuur;

Organisatie-overzicht stichting Kennis voor Klimaat

De stichting Kennis voor Klimaat kent de volgende organisatieonderdelen:

- De Raad van Toezicht
- De Raad van Bestuur
- De Bestuursadviesraad
- De Wetenschappelijke Adviesraad
- De Maatschappelijke Adviesraad
- De Programmaraad
- Het Programmabureau
- De Klimaat Kennis Faciliteit
- De KennisTransfer
- De hotspots
- Projectleiders.

In het onderstaande worden de taken en verantwoordelijkheden per onderdeel beschreven.

Toezicht

De stichting heeft een **Raad van Toezicht (RvT)**, die uit minimaal 5 en maximaal 7 personen bestaat. De RvT heeft als taak toezicht te houden op het beleid van de RvB en op de algemene gang van zaken in de stichting. Daartoe moet periodiek de RvB over de besteding van de beschikbaar gestelde middelen verantwoording afleggen aan de Raad van Toezicht (en aan het ministerie van VROM). Daarnaast staat de RvT de RvB ter zijde. De RvT functioneert daarbij als adviseur en klankbord wat betreft de te volgen koers, het gehele beleid van de RvB en de algemene gang van zaken in de stichting. De RvT komt ten minste twee maal per jaar bijeen.

Bestuur

De stichting wordt vertegenwoordigd door de **Raad van Bestuur (RvB)** en bestaat uit drie personen. De RvB draagt de algehele verantwoordelijkheid voor de stichting en voor het bereiken van de doelen, die in de statuten zijn vastgelegd. Dat betreft o.a. het doen van onderzoek vanuit de praktijkbehoefte naar het klimaatbestendig maken van Nederland en het verspreiden van die verworven kennis.

De RvB zorgt ervoor de onderzoeksprogrammering tot stand komt o.a. door het vaststellen van inhoudelijke prioriteiten en van de financiële randvoorwaarden en kaders. De RvB stuurt op de samenhang en de kwaliteit van het onderzoek, dat binnen de diverse programmaonderdelen van KvK wordt uitgevoerd. Hij stemt het onderzoekprogramma van KvK af met onderzoekprogramma's van andere kennisinstellingen. Ook zorgt de RvB voor een goede verhouding tussen het meer fundamenteel en het toegepast onderzoek, beoordeelt hij ingediende projectvoorstellen en motiveert hij zijn besluiten. De RvB laat zich daarbij o.a. adviseren door de Programmaraad en Bestuursadviesraad.

De RvB bewaakt de voortgang en de kwaliteit van de uitvoering van het onderzoek. Daarin wordt de RvB bijgestaan door het Programmabureau, de hotspotcoördinatoren, de Kennis Klimaat Faciliteit, de KennisTransfer en de projectleiders. Zij adviseren de RvB over de voortgang, de kwaliteit en de besteding van middelen van de uitgezette onderzoekprojecten en over de samenhang tussen deze projecten. Het advies is gebaseerd op informatie die het Programmabureau periodiek hierover opstelt. Vanzelfsprekend is de RvB ook verantwoordelijk voor het reilen en zeilen binnen de organisatie en voor de financiële gang van zaken, zoals de verdeling van het budget, het sluiten van contracten voor de uitvoering van goedgekeurde onderzoekvoorstellen en het bewaken en de uitputting van het budget. De RvB besluit over het jaarplan en het jaarverslag en legt dit ter goedkeuring voor aan de Raad van Toezicht.

Adviesraden

Periodiek laat de RvB zich ook adviseren over de hoofdlijnen van zijn beleid door de Bestuursadviesraad, de Wetenschappelijke Adviesraad en de Maatschappelijke Adviesraad.

De **Bestuursadviesraad (BAR)** fungeert als een onafhankelijk orgaan. De BAR adviseert de RvB over strategische aangelegenheden, in het bijzonder over de samenwerking met de betrokken publieke en private partijen, over kennisontwikkeling en kennisoverdracht, en over de besteding van FES middelen. Daarbij komen de hoofdlijnen van de programmering en de aansluiting op de beleidsagenda aan de orde. Andere onderwerpen zijn de samenwerking met de betrokken ministeries, kennisinstellingen en kennisprogramma's, en de kennisontwikkeling en kennisoverdracht. Ten minste twee maal per jaar komen de leden van de BAR bijeen, gezamenlijk met de leden van de RvB.

De **Wetenschappelijke Adviesraad** is verantwoordelijk voor een (tweejaarlijkse) toets op de voortgang en de wetenschappelijke kwaliteit van het programma en op het innovatieve karakter van het programma. Deze raad adviseert de RvB in algemene zin over de te volgen wetenschappelijke koers van de diverse programmaonderdelen en over het opstellen van de Terms of Reference voor de wetenschappelijke evaluatie van het programma.

Daarnaast is er een **Maatschappelijke Adviesraad**. Deze raad adviseert (tweejaarlijks) over de maatschappelijke relevantie en over de maatschappelijke impact van het programma als geheel. Daartoe schenkt de raad aandacht aan de koers, die de diverse programmaonderdelen volgen, en aan de Terms of Reference voor de maatschappelijke evaluatie van het programma.

Deze vier raden staan wat meer op afstand van het programma. Ze zijn niet betrokken bij de directe uitvoering. Voor de directe uitvoering van het programma maakt de RvB gebruik van de Programmaraad en het Programmabureau.

De **Programmaraad** speelt een belangrijke adviserende rol bij de programmering en bij de voorbereiding van de verschillende evaluaties van het Programma. De Programmaraad bestaat uit

ten minste 12 en ten hoogste 18 leden. In de Programmaraad zijn de rijksoverheid, de hotspots, de inhoudelijk georiënteerde programmaonderdelen (Klimaat Kennis Faciliteit, Kennistransfer) en het programmabureau vertegenwoordigd. De voorzitter van de RvB is tevens voorzitter van de Programmaraad. De Programmaraad komt ten minste één maal per jaar bijeen.

De Programmaraad adviseert de RvB op het gehele werkterrein en over de algemene gang van zaken. In het bijzonder schenkt hij aandacht aan de begroting en aan de mogelijke onderzoekvragen, die in de diverse programmalijnen aan de orde zouden kunnen komen. De Programmaraad let op de samenhang tussen de projecten en identificeert mede op grond daarvan mogelijke generieke onderzoekprojecten. Hij helpt mee om de kwaliteit en geschiktheid te bewaken van de Terms of Reference voor projecten en van de projectvoorstellen, die in reactie daarop zijn ingediend. Ook adviseert hij de RvB over de besteding van middelen aan projecten en over de voortgang van projecten. Tenslotte adviseert de Programmaraad de RvB over het jaarplan en de reviewprocedures. De raad draagt de resultaten aan voor het jaarverslag van het afgesloten jaar. Een door de Programmaraad uitgebracht advies aan de RvB is niet bindend.

Realisatie

Voor de uitvoering van de werkzaamheden van de stichting beschikt het bestuur over het **Programmabureau**. Het Programmabureau ondersteunt de Raad van Bestuur, de Raad van Toezicht, de Programmaraad, de Wetenschappelijke Adviesraad, de Maatschappelijke Adviesraad en de Kennistransfer bij het uitvoeren van hun taken.

Het bureau bereidt de vergaderingen en besluiten voor en voert ze uit. Het bureau ondersteunt de RvB bij de toekenning van subsidies. Ook zorgt het Programmabureau voor de administratie van de stichting, voor financiële afhandeling van contracten en verplichtingen, en voor het beheer, de monitoring en de evaluatie van uitgevoerde projecten. Het bureau bereidt de financiële en inhoudelijke planning voor en stelt de periodieke financiële en inhoudelijke rapportages op ten behoeve van besluitvorming door het bestuur.

Tot zo ver zijn de onderdelen van de stichting aan de orde geweest, die bijdragen aan uitvoering, coördinatie, advies en besluitvorming. Voor de inhoudelijke invulling beschikt de stichting over de Klimaat Kennis Faciliteit, de KennisTransfer, Bouwstenen NAS en de hotspots.

De **Klimaat Kennis Faciliteit** (KKF) bestaat uit drie onderdelen: modelplatform, onderzoekplatform en het onderdeel Bouwstenen Nationale Adaptatie Strategie (NAS). Op basis van overleg identificeert de KKF lacunes in de generieke kennis, waaraan hotspots en overheden behoefte hebben. Vervolgens formuleert de KKF kennisvragen en stelt de KKF gedetailleerde en samenhangende Terms of Reference op voor de programmaonderdelen 'modelplatform', 'onderzoekplatform' en 'Bouwstenen NAS'. Zij doet dit binnen de door de RvB gestelde kaders en prioriteiten en, waar relevant, na consultatie van vertegenwoordigers van de andere programmaonderdelen.

De KKF bundelt en beheert relevante kennis over adaptatie aan klimaatverandering en stelt deze kennis ter beschikking aan gebruikers. Zo draagt de KKF bij aan een goede afstemming tussen de generieke kennisvragen en de gebiedsspecifieke kennisvragen. Tevens stemt de KKF af met onderzoek in andere BSIK-programma's (met name Klimaat voor Ruimte, Leven met Water en Habiforum) en onderzoekprogramma's, zoals Duurzame Aarde van NWO, Duurzame Randstad en andere programma's. Op deze wijze bevordert de KKF de samenwerking tussen de betrokken kennisinstellingen en onderzoekgroepen. Samen met de RvB ontwikkelt de KKF ideeën over de lange termijn kennisinfrastructuur.

Het programmaonderdeel **KennisTransfer** is verantwoordelijk voor het beschikbaar maken (passief) en voor een zo effectief mogelijke overdracht (actief) van wetenschappelijke en toegepaste kennis van de leveranciers naar de potentiële gebruikers op regionale, nationale en internationale schaal. De KennisTransfer kan daartoe o.a. communicatie- en onderzoekprojecten formuleren en (laten) uitvoeren. Daartoe stelt de KennisTransfer eerst gedetailleerde Terms of Reference op voor kenniscommunicatie- en kennisdisseminatie-projecten binnen de door de RvB gestelde kaders en prioriteiten. Waar relevant consulteert de Kennistransfer eerst vertegenwoordigers van de andere programmaonderdelen. Het onderdeel KennisTransfer is het 'front office' voor (inhoudelijke) vragen.

De KennisTransfer draagt het meeste bij aan het organiseren van een kennisnetwerk rond klimaatadaptatie. De KennisTransfer is mede daarom het onderdeel van het programma, dat het beste kan adviseren over mogelijke cofinanciering.

In de **hotspots** (nationaal en internationaal) werken in een breed samengesteld hotspotteam publieke en private partijen effectief samen onder leiding van een hotspotcoördinator. Samen werken zij aan de kennisvraag-articulatie, aan kennisontwikkeling en kennisoepassing in algemene zin. In het

hotspotteam zijn de belanghebbende overheden, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen vertegenwoordigd. In een iteratief en participatief proces formuleert het team de kennisvragen, die relevant zijn voor het klimaatbestendig maken van de geselecteerde regio's. Het team stelt gedetailleerde programma's van eisen op ('terms of references': TOR's) voor relevante onderzoekprojecten, laat daarop gebaseerde onderzoekvoorstellen opstellen, en zoekt naar cofinanciering. Na goedkeuring van het projectvoorstel stuurt het team de uitvoerders van de onderzoekprojecten aan.

De hotspot zorgt voor een goede afstemming tussen de gebiedsspecifieke kennisvragen en de generieke kennisvragen. Daaruit volgt dat de hotspot verantwoordelijk voor het onderhouden van intensieve contacten met vertegenwoordigers van overige hotspots en de KKF. Daartoe draagt de hotspot o.a. actief bij aan kennistransfer.

Belangrijk product is het genereren van 'opties voor een adaptatiestrategie' voor het gebied van de betreffende hotspot. Dit kan in de vorm van een apart project, waarin de resultaten van alle uitgevoerde projecten worden verwerkt.

Binnen de hotspots, KKF, KennisTransfer en Programmabureau kunnen **projectleiders** worden aangesteld voor de uitvoering van projecten, die door de RvB zijn goedgekeurd. Projectleiders zijn verantwoordelijk voor het ontwikkelen van onderzoekprojecten, voor het vormen van een projectconsortium, het zoeken naar medefinanciers en voor de uitvoering van het project. Uitvoering van een project omvat ook het regelmatig rapporteren over de voortgang aan de inhoudelijke en financiële medewerkers van het Programmabureau en via het Programmabureau aan de hotspotcoördinator, de Programmaraad en de RvB. In overleg met de hotspotcoördinator wordt mede bijgedragen aan de ontwikkeling van het deelprogramma, waartoe het betreffende project behoort: Programmabureau, KKF, hotspot of KennisTransfer.

Bijlage II. Overzicht van de ingediende projectvoorstellen in de eerste tranche

Projectnummer	Titel	Verwachte startdatum	Verwachte einddatum
KKF01A	Modelplatform - Future Weather	1 januari 2009	31 december 2010
KKF01B	Modelplatform - Coupling	1 januari 2009	31 december 2009
KKF01C	Modelplatform - Tailoring	1 januari 2009	31 december 2009
KT01	Knowledge Transfer 2009	1 januari 2009	31 december 2009
HSGR02	Assessment of upstream flood risk in the Rhine Basin	1 november 2008	31 december 2009
HSHL01	Klimaat in ruimtelijke keuzes	1 januari 2009	December 2011
HSHL02	Toekomst veenweidegebied hotspot Haaglanden	1 januari 2009	31 december 2009
HSHL03	Toekomstige watervraag glastuinbouw	1 januari 2009	31 december 2009
HSHL05/ HSRR04	Regiospecifieke klimaatinformatie voor Haaglanden en regio Rotterdam	1 januari 2009	31 december 2009
HSHL06/ HSHL12	Brede, gebiedsspecifieke verkenning van effecten van klimaatverandering, in samenhang met toekomstscenario's en trendmatige ontwikkelingen	1 januari 2009	31 december 2009
HSHL08	Demonstratieproject meervoudig ruimtegebruik voor waterberging in glastuinbouw	1 oktober 2008	1 oktober 2009
HSMS01	Windvisions - Wind visibility monitoring at Mainport Schiphol	1 januari 2009	31 december 2010
HSMS02	Climatology and climate scenarios Mainport Schiphol	1 november 2008	31 juli 2011
HSMS03	IMPACT - Improved meteorological predictions for airport capacity tuning	1 januari 2009	30 juni 2010

Projectnummer	Titel	Startdatum	Einddatum
<i>Hotspot Ondiepe wateren en veenweidegebieden</i>			
HSOV01A	Climate effects on decomposition in drained peat meadows: implications for peat subsidence and water quality	1 februari 2009	1 februari 2013
HSOV01B	Climate influence on water quality: which trends are already apparent?	1 februari 2009	1 februari 2010
HSOV01C	Managing climate effects in peat meadows and shallow lakes	1 februari 2009	31 augustus 2010
<i>Hotspot Regio Rotterdam</i>			
HSRR01	Urban development - Urban water systems	1 december 2008	31 maart 2009
HSRR02	Definitiestudie waterveiligheid buitendijks gebied	1 december 2008	31 juni 2009
HSRR03A	Definitiestudie waterveiligheid binnendijks gebied	1 december 2008	31 juni 2009
HSRR03B	Waterfront Rijnmond - Afsluitbaar open Rijnmond	1 december 2008	15 mei 2009
HSRR05	Heat stress in Rotterdam	1 januari 2009	31 januari 2011
HSRR06	Veilige en goed ingepaste hoofdwaterkeringen	1 januari 2009	31 december 2009
HSRR08	De effecten van klimaatverandering op de binnenvaart sector via de Rotterdamse haven	1 januari 2009	31 januari 2011
HSRR09	Adaptief bouwen	Augustus 2008	December 2011
<i>Hotspot Waddenzee</i>			
HSWZ04	Need to know or nice to know? Developing the knowledge agenda for climate change and adaptation in the Wadden Sea	1 oktober 2008	31 september 2009
<i>Hotspot Droge rurale gebieden</i>			
<i>Hotspot Zuidwestelijk delta</i>			
HSZD01	Using scientific knowledge by policymakers in the Deltaregion	1 januari 2009	30 juni 2010
HSZD02	Climate change effects on the restoration of estuarine dynamics within the delta region	1 januari 2009	31 december 2009

Bijlage III. Jaarcyclus planning en control 2009

	Actoren	sep-08	okt-08	nov-08	dec-08	jan-09	feb-09	mrt-09	apr-09	mei-09	jun-09	jul-09	aug-09	sep-09	okt-09	nov-09	dec-09
STAPPEN	Jaarverslag 2008																
A	- Jaarrekening																
A1	* Opstellen ¹⁾																
A2	* Controle accountants																
A3	* Bespreken management letter met RVB + RVT ⁷⁾																
A4	* Jaarrekening goedkeuren ²⁾																
A5	* Jaarrekening vaststellen																
B	- Jaarverslag (inhoud)																
B1	* Opstellen																
B2	* Advisering programmaraad ³⁾																
B3	* Jaarverslag goedkeuren																
B4	* Jaarverslag vaststellen																
C1	Rapportage jaarverslag naar VROM incl. voorschotaanvraag ⁶⁾																
	Jaarplan (werkplan) 2009																
D1	* Opstellen ⁵⁾																
D2	* Bespreken in programmaraad (advies) ⁴⁾																
D3	* Eventuele aanpassingen																
D4	* Jaarplan goedkeuren																
D5	* Jaarplan vaststellen																
E	Werkplan naar VROM ⁵⁾																
	Voortgangsrapportage's (intern)																
F	Financiële voortgangsrapportage's																
F1	* Opstellen rapportage door consortiumpartners																
F2	* Opstellen rapportage																
F3	* Bespreking Raad van Bestuur																
F4	* Rapportage ter info naar RvT																
G	Inhoudelijke voortgangsrapportage's																
G1	* Opstellen rapportage door consortiumpartners																
G2	* Opstellen rapportage																
G3	* Bespreking Programmaraad																
G4	* Bespreking RvB																
G5	* Rapportage ter info naar RvT																
	Opmerkingen																
	¹⁾ De RvB dient jaarlijks binnen 6 maanden na afloop van het boekjaar de balans en de staat van baten en lasten met toelichting op te maken (art 17 Oprichtingsakte)																
	²⁾ De RVB stelt begrotingen, jaarrekening en het jaarplan vast, na voorafgaande goedkeuring van de RvT (art. 5 Oprichtingsakte) ²⁾																
	³⁾ De programmaraad adviseert de RvB jaarlijks aangaande het jaarplan (art. 13 oprichtingsakte)																
	⁴⁾ De programmaraad draagt jaarlijks resultaten aan ten behoeve van het jaarverslag (art. 13 oprichtingsakte)																
	⁵⁾ 3e beschikking art.4 lid 1: jaarlijks dien de stichting KVK een werkplan op te stellen. Geen tijdslimiet.																
	⁶⁾ 3e beschikking art.4 lid 7: jaarlijks dien de stichting KVK te rapporteren. Geen tijdslimiet. Voorstel het jaarverslag hiervoor geschikt te maken.																
	⁷⁾ Afstemmen RvB/ RvT over werkwijze																

Bijlage IV. Financieel overzicht 2009

Onderdeel	- A - Totaal projectbudget (incl. matching)	- B - KVK subsidie	- C - Totale kosten 2009 KVK Subsidie
1. Projecten " visie regionale adaptatiestrategie "			
Reservering projecten	€ 1.082.400	€ 541.200	€ 541.200
Subtotaal 1	€ 1.082.400	€ 541.200	€ 541.200
2. Projecten 1e tranche			
<u>Kennistransfer-/platform</u>			
KT01	€ 535.000	€ 401.250	€ 401.250
Inhaalronde	€ 185.000	€ 138.750	€ 111.000
	€ 720.000	€ 540.000	€ 512.250
<u>Internationale hotspots</u>			
Inhaalronde	€ 740.000	€ 370.000	€ 296.000
	€ 740.000	€ 370.000	€ 296.000
<u>KKF - modelplatform</u>			
KKF01a	€ 623.000	€ 468.000	€ 234.000
KKF01b	€ 492.000	€ 316.500	€ 316.500
KKF01c	€ 312.000	€ 234.000	€ 234.000
	€ 1.427.000	€ 1.018.500	€ 784.500
<u>KKF - ontwikkelingsruimte hotspots</u>			
Inhaalronde	€ 1.720.000	€ 1.290.000	€ 645.000
	€ 1.720.000	€ 1.290.000	€ 645.000
<u>KKF - Bouwstenen NAS</u>			
Inhaalronde	€ 1.000.000	€ 750.000	€ 600.000
	€ 1.000.000	€ 750.000	€ 600.000
<u>Hotspots</u>			
<u>Rotterdam</u>			
HSRR01	€ 229.800	€ 114.900	€ 114.900
HSRR02	€ 250.000	€ 125.000	€ 125.000
HSRR03A	€ 150.000	€ 75.000	€ 75.000
HSRR03B	€ 372.000	€ 186.000	€ 186.000
HSRR05	€ 670.000	€ 335.000	€ 167.500
HSRR06	€ 300.000	€ 150.000	€ 150.000
HSRR08	€ 370.000	€ 185.000	€ 185.000
	€ 2.341.800	€ 1.170.900	€ 1.003.400
<u>Schiphol</u>			
HSMS01	€ 589.696	€ 295.000	€ 147.500
HSMS02	€ 890.000	€ 445.000	€ 200.000
HSMS03	€ 956.083	€ 478.000	€ 318.667
	€ 2.435.779	€ 1.218.000	€ 666.167
<u>Haaglanden</u>			
HSHL01	€ 540.000	€ 270.000	€ 180.000
HSHL02	€ 180.430	€ 90.215	€ 90.215
HSHL03	€ 120.000	€ 60.000	€ 60.000
HSHL05/ HSRR04	€ 240.000	€ 120.000	€ 145.000
HSHL06/12	€ 300.000	€ 150.000	€ 150.000
HSHL08	€ 1.421.000	€ 250.000	€ 250.000
Inhaalronde	€ 219.570	€ 109.785	€ 87.828
	€ 3.021.000	€ 1.050.000	€ 963.043
<u>Zuid-westelijke delta</u>			
HSZD01	€ 115.000	€ 50.000	€ 47.500
HSZD02	€ 100.000	€ 50.000	€ 50.000
Inhaalronde	€ 225.000	€ 120.000	€ 96.000
	€ 440.000	€ 220.000	€ 193.500
<u>Waddenzee</u>			
HSWZ04	€ 194.200	€ 61.400	€ 61.400
Inhaalronde	€ 245.800	€ 158.600	€ 126.880
	€ 440.000	€ 220.000	€ 188.280
<u>Droge rurale gebieden</u>			
Inhaalronde	€ 440.000	€ 220.000	€ 176.000
	€ 440.000	€ 220.000	€ 176.000
<u>Veenweidegebieden</u>			
HSOV01A	€ 260.000	€ 120.000	€ 30.000
HSOV01B	€ 180.000	€ 80.000	€ 80.000
HSOV01C	€ 150.000	€ 20.000	€ 20.000
	€ 590.000	€ 220.000	€ 130.000
<u>Rivierengebied</u>			
HSGR02	€ 192.000	€ 92.000	€ 92.000
Inhaalronde	€ 248.000	€ 128.000	€ 102.400
	€ 440.000	€ 220.000	€ 194.400
Subtotaal 2	€ 15.755.579	€ 8.507.400	€ 6.352.540